

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-313-319

Мозговий Олександр Олександрович,

кандидат юридичних наук, докторант

Харківського національного університету внутрішніх справ

alexandrmozgovoy18@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2836-7595

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена виявленню правових засад формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин.

Правові засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин узагальнено до: 1) Конституції та інших Законів України, що сформовані на основі норм екологічного, господарського, адміністративного, кримінального, цивільного та безпосередньо земельного законодавства й корелюють зі сферою земельних відносин, впливаючи на її розвиток; 2) міжнародних документів, що є невід'ємною складовою національної правової системи; 3) результатів правозастосовної практики.

З'ясовано, що Конституція України є первинним нормативним джерелом для формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин, адже з-поміж того, що її нормативами встановлено засади функціонування правового режиму власності на землю, чітко визначаються фундаментальні основи діяльності суб'єктів реалізації політико-адміністративних функцій, які надалі конкретизовані актами чинного законодавства. За галузевим чинником спеціалізації такі акти розподілено на акти адміністративного, кримінального, цивільного, земельного, екологічного, господарського законодавства, а за функціональним аспектом – приміром, антикорупційного, процедурного, нормопроєктального характеру. Також зауважено, що правові засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин органічно поділяються за предметним чинником на загальні та галузеві. Проте їх можна диференціювати й за цільовим чинником, коли виокремлюються, наприклад, звичайні регуляторні та стратегічні акти. До числа останніх віднесено, приміром, Стратегію розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 червня 2025 року № 546-р, Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 року № 1163-р, План для «Ukraine Facility».

Ключові слова: галузь земельних відносин, земельна політика, земельні відносини, правові засади, реалізація державної політики, формування державної політики.

Mozhoviy O. LEGAL PRINCIPLES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF LAND RELATIONS

The article is devoted to identifying the legal foundations for the formation and implementation of state policy in the field of land relations.

The legal foundations for the formation and implementation of state policy in the field of land relations are generalized as follows: 1. The Constitution and other Laws of Ukraine, formed on the basis of environmental, economic, administrative, criminal, civil, and directly land legislation, which correlate with the sphere of land relations and influence its development; 2. International acts, which are an integral part of the national legal system; 3. The results of law enforcement practice.

It has been established that the Constitution of Ukraine serves as the primary normative source for the formation and implementation of state policy in the field of land relations, since, apart from setting the principles of the legal regime of land ownership, it clearly defines the fundamental foundations of the activities of entities implementing political and administrative functions, which are subsequently specified by acts of current legislation. By sectoral specialization, such acts are classified into acts of administrative, criminal, civil, land, environmental, and economic law, and by functional aspect – of an anti-corruption, procedural, and legislative-drafting nature.

It is also noted that the legal foundations of the formation and implementation of state policy in the field of land relations are organically divided by subject criterion into general and sectoral. However, they can also be differentiated by target criterion, for example, into ordinary regulatory and strategic acts. Among the latter are, for instance, the Strategy for the Development of Electronic Communications in Ukraine for the Period up to 2030, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 4, 2025, No. 546-r; the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for the Period up to 2030, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 15, 2024, No. 1163-r; and the Plan for the Ukraine Facility.

Keywords: field of land relations, land policy, land relations, legal foundations, implementation of state policy, formation of state policy.

Постановка проблеми. На сторінках правової літератури можна зустріти такі словосполучення як «нормативно-правові засади», «правовий базис», «правова основа», «правові засади» як ключові базові категорії, якими позначають організаційне та практико-реалізаційне підґрунтя діяльності будь-якого органу публічної влади, функціонування певного правового явища чи процесу. Причому здебільшого їх використовують як синонімічні та взаємозамінні категорії [1]. М. Шатерніков стверджує, що слово засади в сучасній українській мові тлумачиться через філософський енциклопедичний зміст здебільшого як достатня або необхідна умова для чого-небудь [2, с. 109]. Водночас Д. Кошиков зазначає, що поняття «правові

засади» науковцями розуміються у декількох аспектах: 1) як система нормативно-правових актів, що регулює певну сферу суспільних відносин або функціонування їх суб'єктів; 2) як норми права, що встановлюють певні правила діяльності суб'єктів суспільних відносин, що містяться в законодавчих актах; 3) як керівні начала (принципи) відповідної діяльності окремих органів, що закріплені нормами відповідних законодавчих та підзаконних актів [3, с. 165; 4, с. 39].

Нам імпонує думка, що правові засади є сукупністю чинних нормативно-правових актів, розкриття яких здійснюється з урахуванням юридичної сили правових актів, що врегульовують певні відносини [5, с. 134] або за певним класифікаційним чинником сфери їхнього спрямування [4, с. 39].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Порухнене питання має мультидисциплінарний характер, адже знаходиться на перетині конституційно-правових, адміністративно-правових та галузевих досліджень. Попри це наукова доктрина досі не багата на комплексні праці, які дозволяють окреслити методологічні підходи та практичні аспекти порушеної проблематики. Тому теоретичне підґрунтя цього дослідження базується на напрацюваннях учених, які здійснили теоретичне осмислення категорії «правові засади» (приміром, М. Шатерніков (2015) розглядає їх крізь призму діяльності господарських судів, а Д. Кошиков (2020) – реалізації державної політики у сфері економічної безпеки держави) та розкрили окремі аспекти правових засад формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин (наприклад, А. Мірошниченко (2010) окреслює проблеми суперечностей у законодавстві, а А. Березна та Р. Марусенко (2020) зосереджуються на недоліках правового регулювання, які ускладнюють належне функціонування земельних відносин).

Метою статті є виявлення правових засад формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин, що забезпечить цілісне та системне розуміння змісту і структури нормативно-правового регулювання у цій сфері, а також сформує уявлення про доцільність або відсутність необхідності удосконалення їхніх положень.

Виклад основного матеріалу дослідження Варто зауважити, що офіційною датою початку формування нової системи земельного права вважається 15 березня 1991 року. Дата, з якої усі землі в Україні були проголошені об'єктом земельної реформи. У преамбулі відповідної Постанови Верховної Ради Української РСР було задекларовано, що земельна реформа є складовою частиною економічної реформи здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин. При цьому у якості суб'єктів власності на перерозподілені землі у перший момент були визначені лише підприємства, установи, організації. І лише пунктами 5-6 цієї постанови в редакції Закону № 3180-12 від 5 травня 1993 року коло суб'єктів було розширено за рахунок права власності на землю громадян [6]. З метою реалізації положень цього нормативно-правового акту у період першої половини 1990-х років була видана низка Указів Президента України. Зокрема № 666/94 від 10 листопада 1994 року «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва»; № 720/95 від 8 серпня 1995 року «Про порядок паювання земель переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» та інші; а також прийняті спеціальні закони. З усім тим Концепція розпочатої земельної реформи, її ідеологія не відповідали і чинному та той час Земельному кодексу введеному в дію 15 березня 1991 року. Хоча в ньому вже декларувалось право власності громадян на землю (стаття 6). Слід мати на увазі що в цей же час активізується процес розробки проекту Основного закону. В Концепції нової Конституції України схваленою Верховною Радою України 19 червня 1991 року було закладено підхід, що «народ України має виключне право власності на все національне багатство Республіки». Зокрема земля повинна використовуватись для забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян (абзац 2 розділу III) [7, с. 98–99].

За умов сучасності вчені зауважують, що Конституція України досить змістовно регулює право власності на землю, визнаючи землю природним ресурсом та об'єктом права власності. Конституційними нормами регулюються окремі питання форм власності, засади реалізації права власності, захист та гарантованість права власності на землю, містяться вказівки на суб'єктів права власності на землю. Конституційне право власності на землю в Україні розглядається як право Українського народу, що підкреслює цінність та важливість зазначеного права, в порівнянні з регламентацією прав, належних людині чи громадянину [8, с. 129].

Окрім того, конституційні норми встановлюють, що:

– використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі [9];

– виключно законами України визначаються засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку, а також правовий режим власності. Тож питання набуття, припинення, реалізації, гарантування, охорони права власності на землю, як особливий природний ресурс, має визначатись виключно законами України. Тим самим Конституцією закріплений примат повноважень Верховної Ради України як законодавчого органу в правовому регулюванні земельних відносин насамперед відносин земельної власності [10, с. 76]. У цій нормі реально відбився принцип пріоритету (верховенства) закону в системі інших нормативно-правових актів, за допомогою якого здійснюється правове регулювання найважливіших суспільних відносин [8; 10, с. 440];

– виключно законами України визначаються й організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики [9];

– Кабінет Міністрів України забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону. У змісті цієї норми об'єднано два окремих положення, достатньо автономних за своїм змістом і природою. Перше – «забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності», що частково ґрунтується на положенні статті 13 Конституції України, відповідно до якого «держава забезпечує захист усіх суб'єктів права власності і господарювання», друге – «здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону», що утворює окрему, надзвичайно важливу функцію Уряду [8];

– в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. Визначено також принципові засади формування і структуру його матеріальної і фінансової основи. Це зумовлено передусім тим, що ефективне функціонування системи місцевого самоврядування значною мірою залежить не стільки від обсягу повноважень, якими наділені територіальні громади та утворювані ними органи, скільки від наявності в їх володінні та вільному розпорядженні матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань [11, с. 315; 8];

– кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [9];

– закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [9];

– органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [9].

Проте обґрунтовується також доцільність прийняття радикальних рішень шляхом внесення змін до Конституції України, наприклад, щодо: 1) вилучення статті 14, і тим самим віднесення землі до звичайних об'єктів власності з регулюванням цих правовідносин положеннями статті 41, що звісно неможливо; 2) доповнення частини другої статті 14 Конституції України словами: «на підставі рішення затвердженого на всеукраїнському референдумі» [7, с. 100].

Отже, варто узагальнити, що Конституція України є первинним нормативним джерелом для формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин, адже з-поміж того, що її нормативами встановлено засади функціонування правового режиму власності на землю, чітко визначаються фундаментальні основи діяльності суб'єктів реалізації політико-адміністративних функцій, які надалі конкретизовані актами чинного законодавства. Зокрема за галузевим чинником спеціалізації варто виділити акти адміністративного, кримінального, цивільного, земельного, екологічного, господарського законодавства, а за функціональним аспектом – наприклад, антикорупційного, процедурного, нормопроєктуального характеру.

Приміром, Конституція покладає на державу обов'язок забезпечувати захист прав усіх суб'єктів права власності (стаття 13), проголошує непорушність права приватної власності та закріплює положення про те, що ніхто не може бути протиправно позбавлений своєї власності (стаття 41). Тому у чинному Земельному кодексі України регламентації гарантій прав на землю присвячений цілий розділ Кодексу, відповідно до якого держава забезпечує громадянам та юридичним особам рівні умови захисту права власності на землю. Він також відтворює конституційний припис, за яким власник не може бути позбавлений права на земельну ділянку, крім випадків, передбачених Кодексом та іншими законами України. Водночас закріплена у Кодексі, Цивільному кодексі України система гарантій права власності на землю передбачає захист земельних прав громадян і юридичних осіб і охоплює такі способи: а) визнання прав; б) відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав; в) визнання угоди недійсною; г) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; ґ) відшкодування заподіяних збитків; д) застосування інших, передбачених законом, способів [12].

Також актуально зазначити про те, що положеннями Кодексу визначаються:

– повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин – наприклад, визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель, а також затвердження загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель є сферою компетенції Верховної Ради України в галузі земельних відносин, а забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель – обласних рад;

– особливості адміністративної процедури у сфері земельних відносин, зокрема регламентовано поетапність реалізації адміністративного провадження адміністративних справ у сфері земельних відносин;

– порядок набуття права на землю із земель державної та комунальної власності, передачі земельних ділянок державної власності у комунальну власність чи земельних ділянок комунальної власності у державну власність, безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами, надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування, передачі земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності в оренду, встановлення земельних сервітутів на землях державної,

комунальної власності, продажу земельних ділянок державної чи комунальної власності громадянам та юридичним особам, проведення земельних торгів, припинення права користування земельними ділянками, що використовуються з порушенням земельного законодавства, примусового відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності, примусового вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності, конфіскації земельної ділянки, переходу права власності на земельні ділянки, що перебувають у користуванні, вилучення земельних ділянок із постійного користування, припинення прав на особливо цінні землі, погодження питань, пов'язаних з викупом земельних ділянок для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності, відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, врегулювання земельних спорів, охорони земель тощо;

– засади оформлення речових прав на земельну ділянку, набуття права власності на земельні ділянки на підставі цивільно-правових угод, використання техногенно забруднених земель сільськогосподарського призначення, консервації земель, землеустрою, моніторингу земель, функціонування державного земельного кадастру, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, притягнення до відповідальності за порушення земельного законодавства;

– окремі процедури управління в галузі використання і охорони земель – приміром, встановлення та зміну меж адміністративно-територіальних одиниць, планування використання земель, здійснення контролю за використанням та охороною земель, повернення самовільно зайнятих земельних ділянок [13].

При цьому окремі вчені стверджують, що з аналізу земельного законодавства, стає зрозумілим, що Земельний кодекс України уже давно перестав бути тим стрижнем, на якому базується усе регулювання земельних відносин. Із розвитком земельних правовідносин продукуються все нові й нові законодавчі акти попри очевидну можливість внести зміни до вже чинних. Як слушно вказують дослідники, чинний Земельний кодекс України не містив жодного положення щодо внесення змін до інших актів законодавства, чим породив значну кількість колізій. Аналогічне зауваження цілком слушно висловлюється по відношенню до Законів України «Про оренду землі», «Про землеустрій», «Про охорону земель» та ін. [14]. Тому важливим питанням на порядку денному лишається розробка такого Земельного кодексу, який би сконцентрував у одному кодифікованому акті більшість норм, які регулюють земельні відносини, та цим самим навів би лад у земельному законодавстві, полегшивши пошук та застосування норм земельного законодавства [15].

Окрім перелічених не кодифікованих актів системи вітчизняного законодавства, що є правовими засадами формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин, на нашу думку, на виокремлення заслуговують також Закони України «Про Державний земельний кадастр», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)», «Про оцінку земель», «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», «Про доступ до публічної інформації», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про адміністративну процедуру», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правотворчу діяльність», «Про запобігання корупції», «Про публічно-приватне партнерство», «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України», «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність», «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Так, наприклад, з метою впорядкування правотворчої діяльності в Україні, посилення взаємодії між учасниками правотворчої діяльності у процесі підготовки нормативно-правових актів, а також контролю за їх реалізацією, забезпечення участі громадянського суспільства у правотворчій діяльності та якості законодавства України було прийнято Закон України «Про правотворчу діяльність». Дія цього Закону через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні поширюватиметься на суспільні відносини, що виникають у процесі: 1) планування правотворчої діяльності; 2) розроблення проєктів нормативно-правових актів; 3) прийняття (видання) нормативно-правових актів; 4) доведення нормативно-правових актів до відома населення; 5) набрання чинності нормативно-правовими актами; 6) ведення обліку нормативно-правових актів; 7) дії нормативно-правових актів, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах; 8) здійснення контролю за реалізацією нормативно-правових актів [16]. Або ж варто згадати про Закон України «Про адміністративну процедуру», який регулює відносини органів виконавчої влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду і вирішення адміністративних справ шляхом прийняття та виконання адміністративних актів. Важливо, що Закон не скасовує дію спеціального галузевого законодавства, але встановлює пріоритет принципів адміністративної процедури [17].

Тобто, на основі наведеного матеріалу можемо визначити, що правові засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин органічно поділяються за предметним чинником на загальні та галузеві. Проте їх також можна диференціювати за цільовим чинником, коли виокремлюються, наприклад, стратегічні та звичайні регуляторні акти.

Отже, пропонуємо узагальнити систему правових засад формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин до такої схематичної варіації:

- Конституція України;
- інші нормативно-правові акти:

1. За галузевим чинником спеціалізації: а) адміністративного законодавства (наприклад, Кодекс адміністративного судочинства України, Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 року № 15), б) кримінального законодавства (Кримінальний кодекс України), в) цивільного законодавства (наприклад, Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»), г) земельного законодавства (наприклад, Земельний кодекс України, Закон України «Про оцінку земель»), д) екологічного законодавства (наприклад, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»), е) господарського законодавства (наприклад, Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб»);

2. За функціональним аспектом: а) антикорупційного характеру (наприклад, Закон України «Про запобігання корупції», Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 року № 220), б) процедурного характеру (наприклад, Закони України «Про доступ до публічної інформації», «Про адміністративну процедуру»), в) нормопроектного характеру (наприклад, Закон України «Про правотворчу діяльність»);

3. За предметним чинником: а) загальні (наприклад, Закони України «Про доступ до публічної інформації», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про публічно-приватне партнерство», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України»), б) галузеві (наприклад, Закони України «Про землеустрій», «Про охорону земель», «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність», «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності»);

4. За цільовим чинником: а) стратегічні акти (наприклад, Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 червня 2025 року № 546-р, Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 року № 1163-р, План для «Ukraine Facility»), б) звичайні регуляторні акти (наприклад, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розміщення об'єктів і споруд електронних комунікацій на земельних ділянках та інших об'єктах нерухомого майна державної та комунальної власності під час воєнного стану» від 13 травня 2025 року № 555, «Про затвердження Порядку проведення моніторингу земель і ґрунтів» від 23 липня 2024 року № 848; «Деякі питання щодо створення, забезпечення функціонування та ведення реєстру територій, забруднених/імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами» від 07 червня 2024 року № 740, «Про затвердження Порядку надання статусу саморегульованих організацій у сфері землеустрою та у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності» від 5 червня 2013 року № 398).

На нашу думку, окремо варто виділити міжнародні договори з участю України, наприклад, загальні – Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; спеціальні – Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань, ратифікований Постановою Верховної Ради України від 14 липня 1993 року № 3379-XII.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє правові засади формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин звести до:

- Конституції та інших Законів України, що сформовані на основі норм екологічного, господарського, адміністративного, кримінального, цивільного та безпосередньо земельного законодавства й корелюють зі сферою земельних відносин, впливаючи на її розвиток;
- міжнародних документів, що є невід'ємною складовою національної правової системи;
- результатів правозастосовної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Наконечна І.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки в умовах євроінтеграції: питання теорії і практики: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2023. 412 с.
2. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*, 2015. Вип. 6. С. 108–112.
3. Кошиков Д. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. С. 164–175.
4. Росляков О. В. Адміністративно-правові засади здійснення державного контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2025. 206 с.
5. Шпарага Ю.І. Нормативні засади діяльності регіонального Департаменту соціального захисту

населення: порівняльно-правовий аналіз. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2 С. 134–138.

6. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу» із відповідними змінами. Бібліотека. Закон і Бізнес (1-12 травня 2000 року). №18–19. С. 31.

7. Бринцев В. Д. Конституційні засади земельних правовідносин в Україні. *Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 20 листопада 2020 р.). Харків : Юрайт, 2020. С. 98–103.

8. Озімок І. Конституційно-правове регулювання права власності на землю в Україні. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). С. 129–133.

9. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Конституція України: науково-практичний коментар; В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін.; ред. кол.: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 808 с.

11. Коментар до Конституції України; В. Б. Авер'янов, В. Ф. Бойко, В. І. Борденюк та ін. Ін-т законодавства Верхов. Ради України ; редкол.: В. Ф. Опришко (голова) та ін. К., 1996. 376 с.

12. Конституційні принципи в сфері регулювання земельних відносин. ГУ Держгеокадастру у Закарпатській області: офіційний сайт. URL: <https://zakarpatska.land.gov.ua/wp-content/uploads/2016/04/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8.doc>

13. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1042>

14. Мірошніченко А.М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: монограф. Київ: «Алерта», 2010. 270 с.

15. Березна А. М., Марусенко Р.І. Недоліки правового регулювання земельних відносин в Україні. ЛОГОС, 2020. DOI 10.36074/2663-4139.15.03

16. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

17. Закон «Про адміністративну процедуру». URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43178.pdf>.

REFERENCES:

1. Nakonechna, I.V. (2023). Administratyvno-pravovyy mekhanizm zabezpechennya natsional'noyi bezpeky v umovakh yevrointehratsiyi: pytannya teorii i praktyky [Administrative and legal mechanism for ensuring national security in the context of European integration: issues of theory and practice]: dys... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 412. [in Ukrainian].

2. Shaternikov, M. I. (2015). Teoretychni pidkhody do vyznachennya ponyattya «pravovi zasady diyal'nosti hospodars'kykh sudiv» [Theoretical approaches to defining the concept of “legal principles of the activities of commercial courts”]. *Yevropeys'ki perspektivy*, Vyp. 6. 108–112. [in Ukrainian].

3. Koshykov, D. (2020). Sutnist' pravovykh zasad realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [The essence of the legal principles of implementing state policy in the sphere of ensuring the economic security of the state]. *Visnyk Penitentsiarnoyi asotsiatsiyi Ukrayiny*. 164–175. [in Ukrainian].

4. Roslyakov, O. V. (2025). Administratyvno-pravovi zasady zdiysnennya derzhavnoho kontrolyu za diyal'nistyu orhaniv i posadovykh osib mistsevoho samovryaduvannya [Administrative and legal principles of state control over the activities of local government bodies and officials] : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 206. [in Ukrainian].

5. Shparaha, YU.I. (2019). Normatyvni zasady diyal'nosti rehional'noho Departamentu sotsial'noho zakhystu naselennya: porivnyal'no-pravovyy analiz [Normative principles of the activities of the regional Department of Social Protection of the Population: comparative legal analysis]. *Prykarpats'ky yurydychnyy visnyk*. Vyp. 3(28). Т. 2 С. 134–138. [in Ukrainian].

6. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR «Pro zemel'nu reformu» iz vidpovidnymy zminamy [Resolution of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR “On Land Reform” with relevant amendments]. Biblioteka. Zakon i Biznes (1-12 travnya 2000 roku). №18–19. S. 31. [in Ukrainian].

7. Bryntsev, V. D. (2020). Konstytutsiyni zasady zemel'nykh pravovidnosyn v Ukrayini. Aktual'ni pravovi problemy innovatsiynoho rozvytku ahrosfery [Constitutional principles of land legal relations in Ukraine. Current legal problems of innovative development of the agricultural sector] : materialy nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 20 lystopada 2020 r.). Kharkiv : Yurayt, 98–103. [in Ukrainian].

8. Ozimok, I. (2019). Konstytutsiyno-pravove rehulyuvannya prava vlasnosti na zemlyu v Ukrayini [Constitutional and legal regulation of land ownership in Ukraine]. *Istoryko-pravovyy chasopys*. № 2 (14). 129–133. [in Ukrainian].

9. Konstytutsiya Ukrayiny (1996, June 28) [The Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrayiny № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Tex>

10. Konstytutsiya Ukrainy: naukovy-praktychnyy komentar [Constitution of Ukraine: scientific and practical commentary] V. B. Aver'yanov, O. V. Batanov, YU. V. Baulin ta in.; red. kol.: V. YA. Tatsiy, YU. P. Bytyak, YU. M. Hroshevoy ta in. Kharkiv: Vydavnytstvo «Pravo»; K.: Kontsern «Vydavnychyy Dim «In Yure», 2003. 808 [in Ukrainian].
11. Komentar do Konstytutsiyi Ukrainy [Commentary on the Constitution of Ukraine]; V. B. Aver'yanov, V. F. Boyko, V. I. Bordenyuk ta in. In-t zakonodavstva Verkhov. Rady Ukrainy ; redkol.: V. F. Opryshko (holova) ta in. K., 1996. 376 [in Ukrainian].
12. Konstytutsiyni pryntsypy v sferi rehulyuvannya zemel'nykh vidnosyn [Constitutional principles in the field of regulation of land relations]. HU Derzhheokadastru u Zakarpat's'kiy oblasti: ofitsiynyy sayt. URL: <https://zakarpatska.land.gov.ua/wp-content/uploads/2016/04/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8.doc>. [in Ukrainian].
13. Zemel'nyy kodeks Ukrainy (2001. October 25). [The Land Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1042>.
14. Miroshnychenko, A.M. (2010). Koliziyi v pravovomu rehulyuvanni zemel'nykh vidnosyn v Ukraini [Conflicts in the legal regulation of land relations in Ukraine]: monohraf. Kyiv: «Alerta». 270. [in Ukrainian].
15. Berezna, A. M. Marusenko, R.I. (2020). Nedoliky pravovoho rehulyuvannya zemel'nykh vidnosyn v Ukraini [Disadvantages of legal regulation of land relations in Ukraine]. LÓHOS. DOI 10.36074/2663-4139.15.03. [in Ukrainian].
16. Pro pravotvorchu diyal'nist' (2025, April 19) [On lawmaking activity]: Zakon Ukrainy № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>. [in Ukrainian].
17. Zakon «Pro administratyvnu protseduru» [Law "On Administrative Procedure"]. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43178.pdf>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.06.2025

УДК 347.4:339.37

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-319-323

Федосєєв Петро Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Придунайської філії

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»»

mega_ra1987@ukr.net

ORCID ID: 0009-0004-9424-7430

Філіпова Наталя Андріївна,

старший викладач кафедри права Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»»

filinalja2310@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7132-8343

Бутенко Микита Валерійович,

Магістрант ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»»

pravokafedrapf@gmail.com

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

У статті досліджуються міжнародні стандарти захисту прав споживачів у сфері цивільно-правових відносин, що зумовлено зростанням ролі споживача в умовах глобалізованої економіки та активного розвитку електронної торгівлі. Визначено базові принципи споживчого захисту, сформульовані у міжнародних актах, зокрема в документах ООН. Проаналізовано їх вплив на формування національного законодавства України у сфері захисту прав споживачів.

Автори акцентують увагу на тому, що в сучасних умовах гарантування належного рівня захисту прав споживачів є однією з ключових передумов соціально-економічного розвитку держави. Визначено основні елементи міжнародного досвіду у цій сфері, серед яких: закріплення базових принципів споживчого права (право на інформацію, безпеку, якість, вибір, задоволення потреб за доступними цінами); створення ефективних механізмів судового й позасудового захисту; стандартизація та гармонізація законодавства; проведення моніторингу та оцінки ефективності правозастосування; міжнародне співробітництво та обмін досвідом.